

Υπόθεση C-36/23

**Σύνοψη της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως κατά το άρθρο 98,
παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου**

Ημερομηνία καταθέσεως:

25 Ιανουαρίου 2023

Αιτούν δικαστήριο:

Finanzgericht Bremen (Γερμανία)

Ημερομηνία της αποφάσεως του αιτούντος δικαστηρίου:

19 Ιανουαρίου 2023

Προσφεύγων:

L

Καθού:

Familienkasse Sachsen der Bundesagentur für Arbeit

Αντικείμενο της κύριας δίκης

Κοινωνική ασφάλιση – Κανονισμός (ΕΚ) 883/2004 – Άρθρο 68 – Χορήγηση οικογενειακών παροχών – Κατοικία ενός γονέα σε άλλο κράτος μέλος – Μη υποβολή αιτήσεως οικογενειακού επιδόματος από τον γονέα αυτόν – Αίτηση οικογενειακού επιδόματος από τον άλλο γονέα – Συνέπειες

Αντικείμενο και νομική βάση της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

Ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, άρθρο 267 ΣΛΕΕ

Προδικαστικά ερωτήματα

- 1) Επιτρέπει το άρθρο 68 του κανονισμού (ΕΚ) 883/2004 την εν μέρει εκ των υστέρων επιστροφή οικογενειακού επιδόματος που έχει χορηγηθεί από γερμανική αρχή λόγω της επικλήσεως δικαιώματος προτεραιότητας σε άλλο κράτος μέλος, ακόμη και αν στο άλλο κράτος μέλος δεν καθορίστηκε ούτε καταβλήθηκε για το εν λόγω τέκνο καμία οικογενειακή παροχή, με συνέπεια

το ποσό που απομένει στον δικαιούχο κατά το γερμανικό δίκαιο να υπολείπεται κατ' αποτέλεσμα του γερμανικού οικογενειακού επιδόματος;

- 2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα:

Εξαρτάται η απάντηση στο ερώτημα για ποιους λόγους οι παροχές οφείλονται από περισσότερα του ενός κράτη μέλη, κατά την έννοια του άρθρου 68 του κανονισμού (ΕΚ) 883/2004, ή βάσει ποιων λόγων τα δικαιώματα που πρέπει να συντονιστούν αποκτώνται, από τις προϋποθέσεις του δικαιώματος σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία ή από τα πραγματικά περιστατικά βάσει των οποίων τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα υπάγονται στη νομοθεσία του εκάστοτε κράτους μέλους δυνάμει των άρθρων 11 έως 16 του κανονισμού (ΕΚ) 883/2004;

- 3) Στην περίπτωση που είναι κρίσιμα τα πραγματικά περιστατικά βάσει των οποίων τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα υπάγονται στη νομοθεσία του εκάστοτε κράτους μέλους δυνάμει των άρθρων 11 έως 16 του κανονισμού (ΕΚ) 883/2004:

Έχει το άρθρο 68, σε συνδυασμό με το άρθρο 1, στοιχεία α' και β', και το άρθρο 11, παράγραφος 3, στοιχείο α', του κανονισμού (ΕΚ) 883/2004 την έννοια ότι πρέπει να τεκμαίρεται η ύπαρξη μισθωτής ή μη μισθωτής δραστηριότητας προσώπου σε άλλο κράτος μέλος ή ισοδύναμης για τους σκοπούς της κοινωνικής ασφάλισης καταστάσεως, εφόσον το ταμείο κοινωνικής ασφάλισης του άλλου κράτους μέλους πιστοποιεί ασφάλιση «ως αγρότης» και ο εκεί αρμόδιος για τις οικογενειακές παροχές φορέας επιβεβαιώνει την ύπαρξη μισθωτής δραστηριότητας, έστω και αν το ενδιαφερόμενο πρόσωπο ισχυρίζεται ότι η ασφάλιση συνδέεται αποκλειστικά με την κυριότητα του αγροκτήματος που είναι καταχωρισμένο ως χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση, την οποία ωστόσο στην πραγματικότητα δεν εκμεταλλεύεται;

Σχετικές διατάξεις του δικαίου της Ένωσης

Κανονισμός (ΕΚ) 883/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για το συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας (στο εξής: κανονισμός 883/2004), ιδίως άρθρα 1, στοιχεία α' και β', 11 έως 16, 68

Κανονισμός (ΕΚ) 987/2009 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Σεπτεμβρίου 2009, για [τον] καθορισμό της διαδικασίας εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 883/2004 για τον συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας (στο εξής: κανονισμός 987/2009), ιδίως άρθρα 59 και 60

Σχετικές διατάξεις του εθνικού δικαίου

Einkommensteuergesetz (νόμος περί φορολογίας εισοδήματος, στο εξής: EStG), όπως ισχύει μετά τη δημοσίευση του νέου νόμου περί φορολογίας εισοδήματος της 8ης Οκτωβρίου 2009 που τον τροποποίησε (Bundesgesetzblatt, μέρος I 2009, αριθ. 68, σ. 3366-3465), ιδίως άρθρα 31, τρίτη περίοδος, 32, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, σημείο 1 και παράγραφος 3, 62, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, 63, παράγραφος 1, πρώτη και δεύτερη περίοδος, 70, παράγραφος 2, πρώτη περίοδος

Abgabenordnung (φορολογικός κώδικας, στο εξής: AO), όπως ισχύει μετά τη δημοσίευση του νέου φορολογικού κώδικα της 1ης Οκτωβρίου 2002 που τον τροποποίησε (Bundesgesetzblatt, μέρος I 2002, αριθ. 72, σ. 3866-3953), ιδίως άρθρο 37, παράγραφοι 1 και 2, πρώτη και δεύτερη περίοδος

Συνοπτική έκθεση των πραγματικών περιστατικών και της πορείας της διαδικασίας

- 1 Οι διάδικοι ερίζουν ως προς την εν μέρει ανάκληση του καθορισμού οικογενειακού επιδόματος και την επιστροφή του επιπλέον καταβληθέντος μετά την ανάκληση οικογενειακού επιδόματος για το επίδικο χρονικό διάστημα από τον Ιούλιο του 2019 έως τον Σεπτέμβριο του 2020.
- 2 Ο προσφεύγων είναι Πολωνός υπήκοος και ασκεί από χρόνια μισθωτή δραστηριότητα στη Γερμανία. Το τέκνο του που γεννήθηκε το έτος 2008 και η σύζυγός του (η μητέρα του τέκνου) ζουν στην κοινή οικογενειακή εστία στην Πολωνία.
- 3 Με έγγραφο της 22.2.2016, ο προσφεύγων, με τη συναίνεση της συζύγου του, υπέβαλε στις γερμανικές αρχές αίτηση οικογενειακού επιδόματος για το τέκνο του. Προς τούτο, προσκόμισε αποδεικτικά στοιχεία για τη μισθωτή δραστηριότητά του στη Γερμανία και ανέφερε ότι η σύζυγός του δεν εργάζεται στην Πολωνία.
- 4 Με απόφαση της 27.10.2016, το καθού χορήγησε στον προσφεύγοντα οικογενειακό επίδομα για το χρονικό διάστημα από τον Οκτώβριο του 2014 έως τον Ιούλιο του 2016. Στο σκεπτικό επισημάνθηκε ότι ο προσφεύγων ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα στη Γερμανία και υπέχει, σύμφωνα με το υποβληθέν πιστοποιητικό, πλήρη φορολογική υποχρέωση. Δεδομένου ότι ο άλλος γονέας δεν ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα στη χώρα κατοικίας του τέκνου, υπάρχει κατά προτεραιότητα δικαίωμα σε οικογενειακό επίδομα για την περίοδο της μισθωτής δραστηριότητας στη Γερμανία.
- 5 Στις 16.4.2019, απεστάλη στον προσφεύγοντα προς επεξεργασία «ερωτηματολόγιο σχετικά με την εξέταση του δικαιώματος σε οικογενειακό επίδομα». Το εν λόγω ερωτηματολόγιο επεστράφη από τον προσφεύγοντα συμπληρωμένο. Σε αυτό, ο προσφεύγων δήλωσε ότι η σύζυγός του δεν ασκεί ούτε

μη μισθωτή ούτε μισθωτή δραστηριότητα. Για τον εαυτό του, προσκόμισε βεβαίωση του εργοδότη περί μισθωτής δραστηριότητας στη Γερμανία από την 1.1.2016.

- 6 Με αίτημα της 6.8.2019, το καθού ζήτησε από την Πολωνία πληροφορίες αναφορικά με την επαγγελματική δραστηριότητα της συζύγου του προσφεύγοντος και με το δικαίωμα σε οικογενειακές παροχές στην Πολωνία.
- 7 Στις 5.10.2020, το καθού έλαβε την από 28.9.2020 απάντηση της υπηρεσίας του βοεβοδάτου της Πομερανίας στο Danzig (πολωνικής αρχής πληροφορήσεως), η οποία στο πεδίο 4.1 περιείχε την ακόλουθη πληροφορία: «[Η μητέρα του τέκνου] ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα από τις 28.9.2006 μέχρι σήμερα (κοινωνική ασφάλιση αγροτών – KRUS). Από την 1.11.2013 μέχρι σήμερα, [η μητέρα του τέκνου] δεν λαμβάνει οικογενειακές παροχές και παροχές ανατροφής τέκνων 500+. [Η μητέρα του τέκνου] δήλωσε ότι δεν επιθυμούσε να υποβάλει αιτήσεις οικογενειακών παροχών και παροχών ανατροφής τέκνων 500+.»
- 8 Με απόφαση της 7.10.2020, το καθού ανακάλεσε τον καθορισμό οικογενειακού επιδόματος από τον Οκτώβριο του 2020 μέχρι του ύψους των νομοθετικά προβλεπόμενων οικογενειακών παροχών στην Πολωνία, σύμφωνα με το άρθρο 70, παράγραφος 2, του EStG.
- 9 Με «αίτηση για την έκδοση αποφάσεως επί της αρμοδιότητας» της 7.10.2020, η οποία διαβιβάστηκε στην Πολωνία, το καθού ζήτησε τα ακόλουθα, επικαλούμενο τόσο αίτηση που παρέλαβε στις 4.7.2019, όσο και την επαγγελματική δραστηριότητα του πατέρα του τέκνου στη Γερμανία και την επαγγελματική δραστηριότητα της μητέρας του τέκνου στην Πολωνία: «Στο πλαίσιο της ισοδυναμίας των αιτήσεων, παρακαλείστε να εξετάσετε το δικαίωμα σε οικογενειακές παροχές και παροχές 500+ από τον 07/2019.»
- 10 Σε απάντηση στο αίτημα, η πολωνική αρχή πληροφορήσεως απέστειλε στις 17.12.2020 μια εγγραφή που αφορούσε τη σύζυγο του προσφεύγοντος με τα ακόλουθα συμπληρωματικά στοιχεία: «[Η μητέρα του τέκνου] ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα από τις 28.9.2006 μέχρι σήμερα (κοινωνική ασφάλιση αγροτών– KRUS). Από την 1.7.2019 μέχρι σήμερα, [η μητέρα του τέκνου] δεν λαμβάνει οικογενειακές παροχές και παροχές ανατροφής τέκνων 500+. [Η μητέρα του τέκνου] δήλωσε ότι δεν επιθυμούσε να υποβάλει αιτήσεις για οικογενειακές παροχές και παροχές ανατροφής τέκνων 500+.»
- 11 Με την επίδικη απόφαση της 6.1.2021, το καθού ανακάλεσε τον καθορισμό οικογενειακού επιδόματος για το χρονικό διάστημα από τον Ιούλιο του 2019 έως τον Σεπτέμβριο του 2020 μέχρι του ύψους των νομοθετικά προβλεπόμενων οικογενειακών παροχών στην Πολωνία, σύμφωνα με το άρθρο 70, παράγραφος 2, του EStG και για το χρονικό αυτό διάστημα ζήτησε την επιστροφή του επιπλέον καταβληθέντος οικογενειακού επιδόματος ύψους 1. 674,60 ευρώ.

- 12 Με έγγραφο της 22.1.2021, ο προσφεύγων ζήτησε την τροποποίηση της αποφάσεως, δεδομένου ότι αυτός και η σύζυγός του δεν έχουν λάβει καμία οικογενειακή παροχή στην Πολωνία από τον Ιούλιο του 2019 μέχρι σήμερα.
- 13 Το καθού εξέλαβε το έγγραφο αυτό ως ένσταση κατά της αποφάσεως της 6.1.2021 και με απόφαση της 2.2.2021 την απέρριψε ως αβάσιμη.
- 14 Στις 2.3.2021, ο προσφεύγων άσκησε προσφυγή κατά της εν μέρει ανακλήσεως του καθορισμού οικογενειακού επιδόματος και κατά της επιστροφής.

Κυριότερα επιχειρήματα των διαδίκων της κύριας δίκης

- 15 Προς στήριξη της προσφυγής του, ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι η σύζυγός του (η μητέρα του τέκνου) δεν εργάζεται και δεν έχει κανένα εισόδημα. Η σύζυγός του έχει δηλωθεί είτε ως άνεργη είτε ως αναζητούσα εργασία και της μεταβιβάστηκε από τους γονείς της ένα αγρόκτημα, προκειμένου εκείνοι να συνταξιοδοτηθούν. Η ασφάλιση στην KRUS, την πολωνική κοινωνική ασφάλιση αγροτών, προκύπτει από την κυριότητα του εν λόγω αγροκτήματος. Η εν λόγω ασφάλιση δεν προϋποθέτει δραστηριότητα ως αυτοαπασχολούμενης αγρότισσας και συνδέεται μόνο με το γεγονός ότι το αγρόκτημα, το οποίο δεν αποτελεί αντικείμενο εκμεταλλεύσεως, έχει καταχωρισθεί ως χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση. Δεδομένου ότι η σύζυγός του δεν έχει κανένα εισόδημα, καταβάλλει ο ίδιος τις ασφαλιστικές εισφορές στην KRUS. Η σύζυγός του ούτε έχει λάβει ούτε έχει ζητήσει οικογενειακό επίδομα για το επίμαχο χρονικό διάστημα στην Πολωνία. Ως εκ τούτου, η Γερμανία είναι κατά προτεραιότητα αρμόδια ως προς το δικαίωμα σε οικογενειακό επίδομα.
- 16 Το καθού αντέκρουσε την προσφυγή με την αιτιολογία ότι ο προσφεύγων έχει μεν κατ' αρχήν δικαίωμα στο γερμανικό οικογενειακό επίδομα σύμφωνα με το άρθρο 62, παράγραφος 1, του EstG για το τέκνο του που κατοικεί στην Πολωνία. Παράλληλα, ωστόσο, δικαιούται και η σύζυγός του αλλοδαπές οικογενειακές παροχές για το τέκνο στην Πολωνία. Πράγματι, από τον Ιούλιο του 2019, χορηγείται στην Πολωνία, ανεξαρτήτως εισοδήματος, η παροχή 500+ για τέκνα κάτω των 18 ετών.
- 17 Κατά το καθού, η εν λόγω σύγκρουση δικαιωμάτων πρέπει να επιλυθεί βάσει των κανόνων συντονισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σύμφωνα με τους εν λόγω κανόνες, κρίσιμο είναι αν ασκείται επαγγελματική δραστηριότητα στα εμπλεκόμενα κράτη ή λαμβάνεται σύνταξη ή το δικαίωμα σε οικογενειακές παροχές αποκτάται αποκλειστικά και μόνο λόγω της κατοικίας (άρθρα 67, 68 του κανονισμού 883/2004, απόφαση F1 της Διοικητικής Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 12.6.2009). Ο προσφεύγων ασκεί πράγματι επαγγελματική δραστηριότητα ή βρίσκεται σε ισοδύναμη κατάσταση κατά την έννοια της αποφάσεως F1 της 12.6.2009 της Διοικητικής Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Δεδομένου, ωστόσο, ότι η σύζυγός του ασκεί επίσης επαγγελματική δραστηριότητα ή βρίσκεται σε ισοδύναμη κατάσταση στη χώρα κατοικίας του τέκνου στην Πολωνία, υφίσταται κατά προτεραιότητα δικαίωμα σε οικογενειακές

παροχές στο κράτος αυτό (άρθρο 68, παράγραφος 1, στοιχείο β', σημείο i, του κανονισμού 883/2004). Ως εκ τούτου, το γερμανικό δικαίωμα σε οικογενειακό επίδομα αναστέλλεται μέχρι του ποσού της αλλοδαπής οικογενειακής παροχής. Οι αλλοδαπές οικογενειακές παροχές είναι μικρότερες από το οικογενειακό επίδομα που χορηγείται από τις γερμανικές αρχές. Ως εκ τούτου, για το χρονικό διάστημα από τον Ιούλιο του 2019 έως τον Σεπτέμβριο του 2020, το οικογενειακό επίδομα οφείλεται μέχρι του ποσού της διαφοράς και ο καθορισμός του οικογενειακού επιδόματος πρέπει να τροποποιηθεί στο χαμηλότερο ποσό της διαφοράς.

- 18 Το γεγονός ότι η παροχή ούτε ζητήθηκε ούτε καταβλήθηκε στην Πολωνία δεν συνεπάγεται ότι οφείλεται πλήρες οικογενειακό επίδομα στη Γερμανία. Από τις πληροφορίες που παρέσχε η Πολωνία, προκύπτει ότι η σύζυγος του προσφεύγοντος είχε δηλώσει εκεί ότι δεν επιθυμούσε να υποβάλει σχετική αίτηση. Αυτός ήταν ο μόνος λόγος για τον οποίο δεν ελήφθη καμία απόφαση αναφορικά με το δικαίωμα στην παροχή στην Πολωνία. Για να αποκλειστεί, ωστόσο, το οικογενειακό επίδομα σύμφωνα με το άρθρο 65, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του EstG, αρκεί ότι η παροχή θα καταβαλλόταν κατόπιν της υποβολής σχετικής αιτήσεως.
- 19 Ως προς το ζήτημα της δραστηριότητας της μητέρας του τέκνου στην Πολωνία, οι γερμανικές αρχές και τα γερμανικά δικαστήρια δεσμεύονται κατ' αρχήν από τη βεβαίωση αλλοδαπού ασφαλιστικού φορέα αναφορικά με την ύπαρξη ασφαλίσεως. Ως εκ τούτου, η μητέρα του τέκνου πρέπει, σύμφωνα με τις πληροφορίες που παρασχέθηκαν από την πολωνική αρχή πληροφόρησης, να θεωρηθεί ότι εργάζεται.
- 20 Η υποχρέωση επιστροφής απορρέει από το άρθρο 37, παράγραφος 2, του Abgabenordnung (φορολογικού κώδικα, στο εξής: AO). Δυνάμει της εν λόγω διατάξεως, η επιστροφή φόρου πρέπει να επιστραφεί εφόσον η πληρωμή έγινε χωρίς νόμιμη αιτία. Τούτο συμβαίνει εν προκειμένω, διότι δεν υπήρχε σχετικό δικαίωμα και ο καθορισμός του οικογενειακού επιδόματος είχε συναφώς ανακληθεί για τον λόγο αυτόν.

Συνοπτική έκθεση του σκεπτικού της διατάξεως περί παραπομπής

- 21 Σύμφωνα με το γερμανικό δίκαιο, ο καθορισμός οικογενειακού επιδόματος πρέπει να ανακληθεί αναδρομικώς, σύμφωνα με το άρθρο 70, παράγραφος 2, πρώτη περίοδος, του EstG, όταν κατά τη διάρκεια της λήψεως του οικογενειακού επιδόματος οι κρίσιμες για το εν λόγω δικαίωμα περιστάσεις μεταβλήθηκαν κατά τρόπο ώστε να εκλείψουν οι προϋποθέσεις για τη χορήγησή του. Σε αυτήν την περίπτωση, το επιπλέον καταβληθέν οικογενειακό επίδομα πρέπει να επιστραφεί από εκείνον που το έλαβε σύμφωνα με το άρθρο 37, παράγραφος 2, του AO.
- 22 Για την επίμαχη περίοδο, ο προσφεύγων πληροί –γεγονός που δεν αμφισβητείται μεταξύ των διαδίκων– τις προϋποθέσεις σύμφωνα με το γερμανικό δίκαιο για το δικαίωμα σε οικογενειακό επίδομα για το τέκνο του που ζει με τη μητέρα του

στην Πολωνία. Αρχικώς, καταβλήθηκε πλήρες οικογενειακό επίδομα από τις γερμανικές αρχές. Ο προσφεύγων λάμβανε ήδη το εν λόγω επίδομα όταν η πολωνική έννομη κατάσταση μεταβλήθηκε και από τον Ιούλιο του 2019, καταβάλλεται πλέον από τις πολωνικές αρχές επίδομα ανατροφής τέκνων ακόμη και για το πρώτο τέκνο, ανεξαρτήτως εισοδήματος, μέχρι τη συμπλήρωση του 18ου έτους της ηλικίας του (πρβλ. άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 2 και άρθρο 5, παράγραφος 1, του πολωνικού νόμου περί κρατικών ενισχύσεων για την ανατροφή των τέκνων της 11.2.2016, όπως τροποποιήθηκε με τον νόμο της 26.4.2019).

- 23 Ωστόσο, οι πολωνικές οικογενειακές παροχές ούτε καθορίστηκαν, ούτε καταβλήθηκαν μέχρι σήμερα, δεδομένου ότι η μητέρα του τέκνου δήλωσε ότι δεν επιθυμούσε να υποβάλει σχετική αίτηση. Από το άρθρο 18, παράγραφοι 1 και 2, και το άρθρο 21, παράγραφος 3, του πολωνικού νόμου περί κρατικών ενισχύσεων για την ανατροφή των τέκνων, της 11.2.2016, όπως τροποποιήθηκε με τον νόμο της 26.4.2019, προκύπτει επίσης ότι οι πολωνικές οικογενειακές παροχές χορηγούνται ετησίως και όχι αναδρομικώς και ότι η αίτηση μπορεί να υποβληθεί μόνον από την 1η Απριλίου για την επόμενη περίοδο από την 1η Ιουνίου έως την 31η Μαΐου. Ο πολωνικός φορέας δεν θα μπορούσε πιθανώς πλέον να καθορίσει οικογενειακές παροχές για την επίμαχη περίοδο από τον Ιούλιο 2019 έως τον Σεπτέμβριο 2020, ακόμη και αν είχε θεωρήσει, λόγω της κοινοποίησεως της αιτήσεως της 4.7.2019 που έγινε με την «αίτηση για την έκδοση αποφάσεως επί της αρμοδιότητας» της 7.10.2020, ότι υπήρχε αίτηση για τη χορήγηση (και) πολωνικών οικογενειακών παροχών.
- 24 Επί του πρώτου ερωτήματος: Η εν μέρει επιστροφή του γερμανικού οικογενειακού επιδόματος είναι νόμιμη μόνον αν το δικαίωμα στο γερμανικό οικογενειακό επίδομα μπορεί να περικοπεί δυνάμει του άρθρου 68 του κανονισμού 883/2004 κατά το ποσό της οικογενειακής παροχής που προβλέπεται με διατάξεις ουσιαστικού χαρακτήρα στην Πολωνία, παρά το γεγονός ότι μέχρι στιγμής ούτε έχει καθοριστεί ούτε καταβληθεί τέτοια παροχή στην Πολωνία ούτε αναμένεται να συμβεί αυτό στο μέλλον.
- 25 Αναφορικά με την προΐσχύουσα του κανονισμού 883/2004 ρύθμιση, το Δικαστήριο έχει επανειλημμένως κρίνει ότι η αναστολή του δικαιώματος σε οικογενειακές παροχές λόγω δικαιώματος σε οικογενειακές παροχές εντός άλλου κράτους μέλους είναι δυνατή μόνον αν οι οικογενειακές παροχές καταβάλλονται πράγματι από αυτό το άλλο κράτος μέλος, χωρίς να έχει σημασία αν η μη καταβολή οφείλεται αποκλειστικά στη μη υποβολή σχετικής αιτήσεως (πρβλ. αποφάσεις της 4ης Ιουλίου 1990, Kracht, C-117/89, EU:C:1990:279, σκέψη 18, και της 14ης Οκτωβρίου 2010, Schwemmer, C-16/09, EU:C:2010:605, σκέψεις 53 έως 54 και 58 έως 59). Στη νομολογία του αναφορικά με τον κανονισμό 883/2004, το Δικαστήριο ενέμεινε στην εν λόγω κρίση του (πρβλ. αποφάσεις της 22ας Οκτωβρίου 2015, Trapkowski, C-378/14, EU:C:2015:720, σκέψεις 32 έως 33, και της 18ης Σεπτεμβρίου 2019, Moser, C-32/18, EU:C:2019:752, σκέψη 42).

- 26 Με την απόφασή του της 13ης Οκτωβρίου 2022, DN, C-199/21, EU:C:2022:789 σκέψη 58, το Δικαστήριο έκρινε επιπροσθέτως ότι το άρθρο 60, παράγραφος 1, τρίτη περίοδος, του κανονισμού 987/2009 έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση η οποία παρέχει τη δυνατότητα ανάκτησης των οικογενειακών παροχών που, ελλείψει υποβολής αιτήσεως από τον δικαιούχο γονέα δυνάμει της ρυθμίσεως αυτής, χορηγήθηκαν στον άλλο γονέα, του οποίου η αίτηση ελήφθη υπόψη από τον αρμόδιο φορέα σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, και ο οποίος πράγματι φέρει το αποκλειστικό οικονομικό βάρος της συντηρήσεως του τέκνου.
- 27 Το Bundesfinanzhof (Ομοσπονδιακό Φορολογικό Δικαστήριο, Γερμανία, στο εξής: BFH), ως το ανώτατο γερμανικό δικαστήριο που είναι αρμόδιο για το οικογενειακό επίδομα που χορηγείται βάσει του EStG, έχει αποφανθεί, όσον αφορά την έννομη κατάσταση υπό την ισχύ του κανονισμού 883/2004, ότι η εφαρμογή του κανόνα συντονισμού του άρθρου 68 του κανονισμού 883/2004 και ο περιορισμός του γερμανικού δικαιώματος στο ποσό της διαφοράς σε περίπτωση υπάρξεως αλλοδαπού ουσιαστικού δικαιώματος, δεν εμποδίζεται από το γεγονός ότι το δικαίωμα αυτό δεν είχε καθοριστεί ή καταβληθεί (BFH, απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 2020 – III R 73/18 –, BFHE 271, 508). Εάν οι κρίσιμες για την προτεραιότητα περιστάσεις γίνουν εκ των υστέρων γνωστές, ακολουθεί εκ των υστέρων συμψηφισμός με το χορηγηθέν βάσει του γερμανικού δικαίου οικογενειακό επίδομα και, κατά συνέπεια, (εν μέρει) επιστροφή, ανεξάρτητα από τον καθορισμό και την καταβολή του αλλοδαπού δικαιώματος (BFH, απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 2020 – III R 73/18 –, BFHE 271, 508, BStBl II 2022, 178). Πράγματι, σύμφωνα με το άρθρο 68, παράγραφος 3, στοιχείο β', δεύτερο σκέλος της περιόδου, και το άρθρο 81 του κανονισμού 883/2004, η αίτηση οικογενειακών παροχών που υποβάλλεται στο επικουρικό υπόχρεο κράτος μέλος ισχύει και ως αίτηση οικογενειακών παροχών βάσει της νομοθεσίας του κατά προτεραιότητα υπόχρεου κράτους μέλους, αφού τηρηθεί όμως η τυπική προϋπόθεση της υποβολής αιτήσεως στο άλλο κράτος μέλος (BFH, απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 2020 – III R 73/18 –, BFHE 271, 508). Η αίτηση οικογενειακών παροχών που υποβάλλεται σε κράτος μέλος της Ένωσης το οποίο είναι επικουρικό αρμόδιο, δημιουργεί το πλάσμα δικαίου, σύμφωνα με το οποίο η αίτηση ισχύει σαν να είχε επίσης υποβληθεί στο κατά προτεραιότητα αρμόδιο κράτος, ακόμη και όταν ο φορέας στον οποίο υποβλήθηκε αγνοεί την ύπαρξη καταστάσεως ενέχουσας στοιχείο αλλοδαπότητας, π.χ. διότι ο δικαιούχος του οικογενειακού επιδόματος άρχισε να ασκεί δραστηριότητα στην αλλοδαπή χωρίς να ενημερώσει σχετικά το Familienkasse (Ταμείο Οικογενειακών Επιδομάτων). Η ίδια συνέπεια επέρχεται επίσης όταν κατά τον χρόνο υποβολής της αιτήσεως οικογενειακού επιδόματος δεν υπήρχε ακόμη λόγος παραπομπής του ενδιαφερομένου σε αλλοδαπό φορέα οικογενειακών παροχών (BFH, απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 2020 – III R 31/18 –, BFH/NV 2021, 771).
- 28 Κατά το BFH, από το γεγονός ότι το Δικαστήριο στην απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2015, Trapkowski, C-378/14, EU:C:2015:720, παραπέμπει στην απόφασή του της 14ης Οκτωβρίου 2010, Schwemmer, C-16/09, EU:C:2010:605, δεν προκύπτει κάτι διαφορετικό, διότι η απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2015, Trapkowski, C-378/14, EU:C:2015:720, δεν αφορούσε την περίπτωση ελλείψεως

τυπικής, αλλά την περίπτωση ελλείψεως –με τη μορφή της υπερβάσεως του εισοδηματικού ορίου– ουσιαστικής προϋποθέσεως του δικαιώματος σε οικογενειακές παροχές (BFH, απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 2020-111 R 73/18-, BFHE 271, 508, BStBl II 2022, 178). Μόνον αν οι ουσιαστικές προϋποθέσεις για το δικαίωμα δεν συντρέχουν στο κράτος μέλος προτεραιότητας, γιατί, για παράδειγμα, υπάρχει υπέρβαση του ορίου ηλικίας ή συγκεκριμένων εισοδηματικών ορίων, αποκλείεται η εφαρμογή του κανόνα προτεραιότητας σύμφωνα με το άρθρο 68 του κανονισμού 883/2004 (BFH, απόφαση της 25ης Φεβρουαρίου 2021 – III R 23/20 –, BFH/NV2021, 1344-1347).

- 29 Ως εκ τούτου, κατά το BFH, (μόνο) κατ' αρχήν η ύπαρξη ουσιαστικού δικαιώματος σε οικογενειακές παροχές σε άλλο κράτος μέλος αποτελεί προϋπόθεση για την εφαρμογή των κανόνων προτεραιότητας. Ωστόσο, κατά τη νομολογία του BFH, όταν αλλοδαπή αρχή έχει ήδη αποφανθεί επί του ζητήματος αυτού για το επίμαχο χρονικό διάστημα και η απόφαση αυτή έχει δεσμευτική ισχύ έναντι των γερμανικών αρχών και δικαστηρίων, παρέλκει η εξέταση του ουσιαστικού δικαιώματος υπό το πρίσμα του αλλοδαπού δικαίου από τις γερμανικές αρχές και τα γερμανικά δικαστήρια (BFH, απόφαση της 26ης Ιουλίου 2017 – III R 18/16 –, BFHE 259, 98, BStBl II 2017, 1237). Στην αντίθετη περίπτωση, στο πλαίσιο της καλόπιστης συνεργασίας των κρατών μελών βάσει του άρθρου 60, παράγραφος 3, του κανονισμού 883/2004, σε συνδυασμό με τα άρθρα 59 επ. του κανονισμού 987/2009, θα πρέπει να διευκρινιστεί, μέσω αιτήσεως παροχής πληροφοριών που υποβάλλεται στην αρμόδια αρχή του άλλου κράτους μέλους, αν και σε ποιον βαθμό υφίσταται δικαίωμα σε οικογενειακές παροχές για τα τέκνα του αιτούντος (BFH, απόφαση της 22ας Φεβρουαρίου 2018 – III R 10/17 – BFHE 261, 214, BStBl II 2018, 717).
- 30 Κατά το αιτούν δικαστήριο, η ερμηνεία των κανόνων προτεραιότητας του άρθρου 68 του κανονισμού 883/2004 δεν φαίνεται να είναι τόσο σαφής όσο εκτίθεται στη νομολογία του BFH, ιδίως σε περιπτώσεις επιστροφής, όπως εν προκειμένω. Κατά την αιτιολογική σκέψη 35 του κανονισμού αυτού, σκοπός του είναι να αποφεύγονται οι αδικαιολόγητες σωρεύσεις παροχών, σε περίπτωση συρροής δικαιωμάτων για οικογενειακές παροχές διαφορετικών κρατών μελών. Δεν αποσκοπεί, ωστόσο, στον περιορισμό των εθνικών δικαιωμάτων. Δυνάμει του άρθρου 68, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του κανονισμού 883/2004, οι κανόνες προτεραιότητας εφαρμόζονται μόνον αν, κατά την ίδια περίοδο και για τα ίδια μέλη οικογενείας προβλέπονται παροχές δυνάμει των νομοθεσιών περισσότερων του ενός κρατών μελών. Επομένως, οι εν λόγω κανόνες δεν πρέπει, κατ' αρχήν, να έχουν ως αποτέλεσμα τη χορήγηση μικρότερων καταβολών στους δικαιούχους από ό,τι σε περίπτωση μη εφαρμογής τους.
- 31 Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει επίσης ότι οι κανόνες προτεραιότητας πρέπει να εφαρμόζονται μόνον αν, διαφορετικά, θα χορηγούνταν πράγματι οικογενειακές παροχές από περισσότερα του ενός κράτη μέλη. Σε περίπτωση, δηλαδή, χορηγήσεως οικογενειακών παροχών από περισσότερα του ενός κράτη μέλη, πιθανές ασάφειες ή άγνοια αναφορικά με τις πραγματικές περιστάσεις θα μπορούσαν να συνεπάγονται επανειλημμένως την (εν μέρει)

επιστροφή οικογενειακού επιδόματος στη Γερμανία, χωρίς αυτό να καταβάλλεται στη συνέχεια στο άλλο κράτος μέλος. Κατ' αυτόν τον τρόπο, οι δικαιούχοι θα λάμβαναν κατ' αποτέλεσμα συνολικά λιγότερες οικογενειακές παροχές από αυτές που θα δικαιούνταν σύμφωνα με το γερμανικό δίκαιο.

- 32 Όσον αφορά το ζήτημα της σημασίας της ισοδυναμίας των αιτήσεων, πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι αυτή αποσκοπεί πρωτίστως στην απλούστευση της διαδικασίας για τον δικαιούχο. Κυρίως, όμως, δεν αλλάζει κάτι ως προς το γεγονός ότι οι προθεσμίες υποβολής της αιτήσεως και η δυνατότητα αναδρομικής χορηγήσεως οικογενειακών παροχών ρυθμίζονται διαφορετικά στα κράτη μέλη. Κατά κανόνα, για παράδειγμα, στη Γερμανία, το οικογενειακό επίδομα καθορίζεται κατ' αρχήν χωρίς χρονικό περιορισμό μέχρι τη συμπλήρωση του 18ου έτους της ηλικίας του τέκνου. Επιπλέον, η καταβολή γίνεται έξι μήνες αναδρομικώς από τον χρόνο υποβολής της αιτήσεως. Αντιθέτως, σε άλλες χώρες –εξ όσων είναι γνωστό στο αιτούν δικαστήριο, και στην Πολωνία– σύμφωνα με τις οποίες απαιτείται ετήσια και προηγούμενη υποβολή αιτήσεως. Περαιτέρω, σε περιπτώσεις κατά τις οποίες οι περιστάσεις από τις οποίες διαφαίνεται ότι τα δικαιώματα σε οικογενειακές παροχές πρέπει να ασκηθούν κατά προτεραιότητα σε άλλο κράτος μέλος γίνονται εκ των υστέρων γνωστές, δεν εξασφαλίζεται, κατά κανόνα, πλέον, η ταχεία διαβίβαση της αιτήσεως στο άλλο κράτος μέλος. Αν η εφαρμογή των κανόνων προτεραιότητας εξαρτιόταν μόνο από την ύπαρξη ουσιαστικού δικαιώματος στο άλλο κράτος μέλος, το εθνικό δικαστήριο θα έπρεπε, κατά κανόνα, να αποφανθεί αναφορικά με την ύπαρξη δικαιωμάτων σε οικογενειακές παροχές δυνάμει του αλλοδαπού δικαίου.
- 33 Το άρθρο 68, παράγραφος 3, στοιχείο α', του κανονισμού 883/2004 σε συνδυασμό με το άρθρο 60, παράγραφος 1, δεύτερη περίοδος, και παράγραφοι 2 και 3, του κανονισμού 987/2009 προβλέπει ειδική διαδικασία για τον συντονισμό των συρρεόντων δικαιωμάτων, η οποία, ωστόσο, σύμφωνα με το γράμμα, αφορά μόνο την περίπτωση που πρέπει να ληφθεί απόφαση επί αιτήσεως χορηγήσεως οικογενειακών παροχών για το μέλλον, η οποία δεν έχει ακόμη κριθεί. Η διαδικασία δεν φαίνεται να μπορεί αυτομάτως να εφαρμοστεί στην περίπτωση του εκ των υστέρων ελέγχου. Το ίδιο ισχύει, δυνάμει του άρθρου 60, παράγραφος 4, του κανονισμού 987/2009, στην περίπτωση της λεγόμενης διαδικασίας διαλόγου που προβλέπεται στο άρθρο 6, παράγραφοι 2 έως 5, του κανονισμού 987/2009 σε περίπτωση διαφοράς σχετικής με την ιεράρχηση περισσότερων δικαιωμάτων.
- 34 Επιπλέον, σύμφωνα με την εμπειρία του αιτούντος δικαστηρίου, η συνεννόηση μεταξύ των αρμόδιων φορέων των διαφόρων κρατών μελών σχετικά με τις παροχές που πρέπει να χορηγηθούν δεν λειτουργεί απρόσκοπτα, τουλάχιστον σε περιπτώσεις επιστροφής. Και στην υπό κρίση περίπτωση, κατόπιν αιτήσεως του καθού, η πολωνική αρχή γνωστοποίησε ότι δεν καταβαλλόταν οικογενειακή παροχή για το επίμαχο χρονικό διάστημα, επικαλούμενη μόνο τη μη υποβολή αιτήσεως εκ μέρους της μητέρας του τέκνου. Δεν συνέτρεχε λόγος λήψεως από την πολωνική αρχή αποφάσεως ή άλλης θέσεως αναφορικά με το αν συνέτρεχαν οι (λοιπές) τυπικές και ουσιαστικές προϋποθέσεις του πολωνικού δικαιώματος σε οικογενειακές παροχές. Ωστόσο, οι πρακτικές δυσχέρειες της συνεργασίας μεταξύ

των κρατών μελών δεν πρέπει να αποβαίνουν εις βάρος του προσώπου που επικαλείται δικαίωμα σε οικογενειακές παροχές.

- 35 Επί του δεύτερου ερωτήματος: Σε περίπτωση που το άρθρο 68 του κανονισμού 883/2004 επιτρέπει, κατ' αρχήν, επιστροφή στη Γερμανία χωρίς καταβολή στην Πολωνία, η νομιμότητα της εν μέρει επιστροφής εξαρτάται από το αν το δικαίωμα στην Πολωνία έχει προτεραιότητα έναντι του δικαιώματος στη Γερμανία.
- 36 Οι κανόνες προτεραιότητας του άρθρου 68 του κανονισμού 883/2004 στηρίζονται στους λόγους για τους οποίους οφείλονται οι συρρέουσες παροχές ή στους λόγους βάσει των οποίων αποκτώνται τα δικαιώματα. Σε περίπτωση που η απάντηση στο ερώτημα αυτό διέπεται από τους εθνικούς κανόνες, θα πρέπει να θεωρηθεί, εν προκειμένω, ότι πρόκειται για περίπτωση κατοικίας έναντι κατοικίας, δεδομένου ότι οι επίμαχες οικογενειακές παροχές συνδέονται, τόσο στη Γερμανία, όσο και στην Πολωνία με την κατοικία/συνήθη διαμονή του δικαιούχου. Στην περίπτωση αυτή, το πολωνικό δικαίωμα έχει προτεραιότητα λόγω της κατοικίας του τέκνου σύμφωνα με το άρθρο 68, παράγραφος 1, στοιχείο β', σημείο iii, του κανονισμού 883/2004.
- 37 Ωστόσο, αν η απάντηση στο ερώτημα αυτό εξαρτάται από τα πραγματικά περιστατικά υπό τα οποία τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα υπάγονται στη νομοθεσία του εκάστοτε κράτους μέλους δυνάμει των άρθρων 11 έως 16 του κανονισμού 883/2004, κρίσιμο είναι, για τον καθορισμό της προτεραιότητας λόγω της επαγγελματικής δραστηριότητας του προσφεύγοντος στη Γερμανία, το αν η μητέρα του τέκνου πρέπει να θεωρηθεί ότι εργάζεται στην Πολωνία ή αν απλώς διαμένει στη χώρα αυτή.
- 38 Σύμφωνα με το γράμμα, η προτεραιότητα εξαρτάται από τους λόγους για τους οποίους οφείλονται οι παροχές από περισσότερα του ενός κράτη μέλη ή από τους λόγους βάσει των οποίων αποκτώνται τα δικαιώματα. Τούτο θα μπορούσε να υποδηλώνει σύνδεση με τις προϋποθέσεις κτήσεως του δικαιώματος που προβλέπουν οι εθνικές διατάξεις.
- 39 Το ΒFH, ωστόσο, βασίζεται αναφορικά με τον λόγο αποκτήσεως των δικαιωμάτων κατά την έννοια του άρθρου 68, παράγραφος 1, του κανονισμού 883/2004, στα πραγματικά περιστατικά βάσει των οποίων ο δικαιούχος υπάγεται στη νομοθεσία του οικείου κράτους μέλους δυνάμει των άρθρων 11 έως 16 του κανονισμού 883/2004 (BFH, απόφαση της 26ης Ιουλίου 2017 – III R 18/16 –, BFHE 259, 98, BStBl II 2017, 1237 και απόφαση της 1ης Ιουλίου 2020 – III R 22/19 –, BFHE 269, 320, BFH/NV2021, 134).
- 40 Κατά το αιτούν δικαστήριο, η απόφαση του Δικαστηρίου της 7ης Φεβρουαρίου 2019, Bogatu, C-322/17, σκέψεις 24 έως 25, θα μπορούσε να συνηγορεί υπέρ του ότι κρίσιμοι είναι οι λόγοι για τους οποίους οφείλονται οικογενειακές παροχές σύμφωνα με τις εθνικές διατάξεις. Ωστόσο, δεν προκύπτει σαφώς, κατά το αιτούν δικαστήριο, αν αναφορικά με το ζήτημα για ποιους λόγους οφείλονται παροχές κατά την έννοια του άρθρου 68 του κανονισμού 883/2004, κρίσιμη είναι η εθνική

ρύθμιση στην οποία βασίζεται το δικαίωμα ή η διάταξη του άρθρου 11 του κανονισμού 883/2004 βάσει της οποίας ο δικαιούχος υπάγεται στη νομοθεσία του εκάστοτε κράτους μέλους ή το αν τα δικαιώματα αποκτώνται μέσω μισθωτής ή μη μισθωτής δραστηριότητας ή μέσω της κατοικίας.

- 41 Επί του τρίτου ερωτήματος: Αν ως προς το ζήτημα αν η μητέρα του τέκνου πρέπει να θεωρηθεί ότι εργάζεται στην Πολωνία, πρέπει να ληφθεί υπόψη αποκλειστικά και μόνο η αντίστοιχη βεβαίωση του πολωνικού φορέα αναφορικά με την ασφάλισή της στο πλαίσιο της κοινωνικής ασφάλισεως για τους αγρότες, τότε σύμφωνα με το άρθρο 68, παράγραφος 1, στοιχείο β', σημείο i, του κανονισμού 883/2004, προτεραιότητα έχει το πολωνικό δικαίωμα λόγω της κατοικίας του τέκνου. Στην αντίθετη περίπτωση, προτεραιότητα θα είχε το γερμανικό δικαίωμα σύμφωνα με το άρθρο 68, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού 883/2004.
- 42 Σε περίπτωση που κρίσιμα είναι τα πραγματικά περιστατικά βάσει των οποίων τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα υπάγονται στη νομοθεσία του εκάστοτε κράτους μέλους σύμφωνα με τα άρθρα 11 έως 16 του κανονισμού 883/2004, τίθεται το ζήτημα υπό ποιες προϋποθέσεις μπορεί να θεωρηθεί ότι η σύζυγος του δικαιούχου οικογενειακού επιδόματος που κατοικεί σε άλλο κράτος μέλος ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα ή βρίσκεται σε ισοδύναμη κατάσταση κατά την έννοια του άρθρου 68 σε συνδυασμό με το άρθρο 1, στοιχεία α' και β' και το άρθρο 11, παράγραφος 3, στοιχείο α', του κανονισμού 883/2004.
- 43 Το ζήτημα αν υφίσταται σε άλλο κράτος μέλος δραστηριότητα ή ισοδύναμη κατάσταση κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο β', του κανονισμού 883/2004, η οποία θεωρείται ως τέτοια για τους σκοπούς των διατάξεων της κοινωνικής ασφάλισεως του εν λόγω κράτους μέλους, εμπίπτει στην εκτίμηση του δικαίου του άλλου κράτους μέλους. Ως εκ τούτου, το αιτούν δικαστήριο κλίνει προς την άποψη ότι οι σχετικές πολωνικές πληροφορίες έχουν δεσμευτική ισχύ έναντι του αιτούντος δικαστηρίου. Κάτι τέτοιο όμως δεν φαίνεται υποχρεωτικό, διότι οι πληροφορίες παρασχέθηκαν μόνο στο πλαίσιο της διαδικασίας μεταξύ των αρχών και δεν αποτελεί αντικείμενο αποφάσεως δεκτικής προσφυγής έναντι του ενδιαφερομένου. Νομολογία του Δικαστηρίου –στον βαθμό που είναι γνωστό– δεν υφίσταται επί του ζητήματος αυτού.